

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

В.о.завідувача кафедри,
к. е. н., доцент

_____ **Ольга ГУБАРИК**
« ____ » _____ **202__ р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: «Організація системи економічної безпеки аграрного
підприємства та її удосконалення»

Освітньо-професійна програма «Управління фінансово-економічною
безпекою»

Спеціальність 073 «Менеджмент»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Валерій СЕРГІЄНКО

Науковий керівник,
к.е.н, доцент
науковий ступінь, посада

Тетяна САВАНЧУК

Дніпро – 2023

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку та фінансів

Кафедра: Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Освітньо-професійна програма: «Управління фінансово-економічною безпекою»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Рівень вищої освіти: другий (магістр)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Ігор ПРИХОДЬКО

« _____ » _____ 20 р.

ЗАВДАННЯ на кваліфікаційну роботу здобувачу вищої освіти другого (магістерського) рівня

Сергієнку Валерію Петровичу

1. **Тема кваліфікаційної роботи** «Організація системи економічної безпеки аграрного підприємства та її удосконалення»

керівник роботи Саванчук Тетяна Миколаївна, к.е.н., доцент

затверджені наказом ДДАЕУ від «09» жовтня 2023 р. № 3051

2. **Строк подання здобувачем роботи** – 10 грудня 2023 року.

3. **Вихідні дані до роботи** Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, реєстри синтетичного, аналітичного обліку та фінансова звітність Дослідного господарства Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ.

4. **Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).**

1. Теоретичні аспекти організації економічної безпеки підприємств аграрного сектора. 2. Організація системи економічної безпеки Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва НААНУ. 3. Удосконалення організації економічної безпеки аграрного підприємства. Висновки та пропозиції.

5. **Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).**

1. Основні складові економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. 2. Структурно-логічна схема аналізу рівня фінансово-економічної безпеки підприємства 3. Показники для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства 4. Склад та структура земельних угідь 5. Рівень рентабельності 6. Динаміка показника середньорічної вартості основних засобів 7. Аналіз показників майнового стану 8. Аналіз показників розрахунку рентабельності 9. Систематизація та узагальнення методів оцінки рівня фінансово-економічної безпеки сільськогосподарського підприємства. 10. Оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки сільськогосподарського підприємства.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ 12 лютого 2023 року. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні аспекти організації економічної безпеки підприємств аграрного сектора.	Квітень 2023	
2	Організація системи економічної безпеки Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва НААНУ	Червень 2023	
3	Удосконалення організації економічної безпеки аграрного підприємства	Вересень 2023	
4	Висновки та пропозиції	Жовтень 2023	
5	Оформлення кваліфікаційної роботи	Листопад 2023	

Здобувач _____ Валерій СЕРГІЄНКО
(підпис) (власне ім'я, прізвище)

Науковий керівник _____ Тетяна САВАНЧУК
(підпис) (власне ім'я, прізвище)

РЕФЕРАТ

Тема: «Організація системи економічної безпеки аграрного підприємства та її удосконалення».

Кваліфікаційна робота: 56 ст. основного тексту, 14 рис., 5 табл., 61 літературне джерело.

Об'єктом дослідження є процес організації системи економічної безпеки на підприємстві.

Предметом дослідження є сукупність підходів, методів та інструментів організації економічної безпеки аграрного підприємства з метою її удосконалення.

Метою дослідження є аналіз та вдосконалення організації системи економічної безпеки аграрного підприємства з метою забезпечення його стійкості, конкурентоспроможності та уникнення фінансових ризиків.

Методи дослідження. Аналіз та синтез, абстрактно-логічний, емпіричний, монографічний, статистичних групувань, логістичний, графічний, розрахунково-конструктивний, прогнозування.

Вивчено і узагальнено теоретико – методичні засади, положення, зроблено висновки і рекомендації стосовно організації системи економічної безпеки аграрного підприємства та запропоновано напрямки її удосконалення.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані заходи і методичні підходи мають змогу покращити рівень організації фінансово-економічної безпеки ДГ ІОБ НААНУ.

Ключові слова

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ, АНАЛІЗ, ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА.

ABSTRACT

Topic: "Organization of the system of economic security of an agricultural enterprise and its improvement."

Qualification work: 56 st. of the main text, 14 figures, 5 tables, 61 literary sources.

The object of the study is the process of organizing the economic security system at the enterprise.

The subject of the study is a set of approaches, methods and tools for organizing the economic security of an agricultural enterprise with the purpose of its improvement.

The method of research is the analysis and improvement of the organization of the system of economic security of the agricultural enterprise with the provision of its stability, competitiveness and avoidance of financial risks.

Research methods. Analysis and synthesis, abstract-non-logical, empirical, monographic, statistical grouping, logistic, graphic, calculation-constructive, forecasting.

The theoretical and methodological principles, provisions, conclusions and recommendations regarding the organization of the system of economic security of the arable enterprise and the search for directions for its improvement have been studied and summarized.

The practical significance of the obtained results is that the proposed measures and methodical approaches are able to improve the level of organization of financial and economic security of the DGIQBNAANU.

Keywords

ORGANIZATION OF ECONOMIC SECURITY, PAYING CAPACITY, MANAGEMENT, ANALYSIS, FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА	12
1.1. Визначення поняття «економічна безпека» та основні принципи її організації в аграрних підприємствах	12
1.2. Методика оцінювання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання	13
1.3. Особливості організації управління фінансово-економічною безпекою підприємства	18
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ІНСТИТУТУ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА НААНУ	22
2.1. Організаційно-економічна характеристика Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва та баштанництва НААНУ	22
2.2. Оцінка та аналіз платоспроможності підприємства за допомогою фінансових показників	25
2.3. Розрахунок рівня фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ та її організація	30
Висновки до розділу 2	34
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	36
3.1. Розробка напрямів підвищення рівня економічної безпеки підприємства на основі оцінки її складових	36
3.2. Підвищення ефективності фінансового менеджменту стійкості сільськогосподарського підприємства за допомогою	40

економіко-математичного моделювання

Висновки до розділу 3	45
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51

ВСТУП

Актуальність теми. Тема організації системи фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства є актуальною у сучасних умовах, оскільки аграрний сектор є важливим складовим елементом економіки багатьох країн. Збереження стабільності та ефективності аграрних підприємств є ключовим фактором для забезпечення продовольчої безпеки та розвитку сільських територій.

Аграрні підприємства піддаються впливу різних факторів, таких як погода, зміни цін на сільськогосподарську продукцію, ринкові коливання. Ці фактори створюють великі фінансові ризики для підприємств, і вирішення цих проблем може забезпечити стабільність та стійкість аграрного сектору.

Ефективне управління фінансами аграрних підприємств включає в себе раціональне використання ресурсів, планування і контроль витрат, а також максимізацію прибутковості. Зростання конкуренції та зміни у світовій економіці підкреслюють необхідність оптимізації управління аграрними фінансами. Теоретичні засади фінансово-економічної безпеки підприємств досліджуються у світовій та вітчизняній науковій літературі.

Дослідженню актуальних питань забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання приділяли увагу такі вітчизняні і зарубіжні науковці: Александров І.А., Андрійчук В.Г., Баженова А.В., Береза З.В., Варналій З., Гаруст Ю., Горячева К.С., Гребінь В.В., Давидюк Т., Демчук Н.І., Єдинак В.Ю., Ільчук В., Камишнікова О.В., Катан Л.І., Ліпич Л.Г., Масюк Ю.В. Матвійчук Л.О., Нагорна І.І., Почечун О.І., Рета М.В., Романова Т.В., Терещенко О.О., та інші.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз та вдосконалення організації системи економічної безпеки аграрного підприємства з метою забезпечення його стійкості, конкурентоспроможності та уникнення фінансових ризиків.

Завданням дослідження є:

- визначити сутність поняття «економічна безпека» та основні принципи її організації в аграрних підприємствах;
- розглянути методика оцінювання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання;
- дослідити особливості організації управління фінансово-економічною безпекою підприємства;
- навести організаційно-економічну характеристику Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва та баштанництва НААНУ;
- здійснити оцінку та аналіз платоспроможності підприємства за допомогою фінансових показників;
- розрахувати рівень фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ та розглянути її організацію.
- розробити напрямки підвищення рівня економічної безпеки підприємства на основі оцінки її складових;
- намітити підходи до підвищення ефективності фінансового менеджменту стійкості сільськогосподарського підприємства за допомогою економіко-математичного моделювання.

Об'єктом дослідження є процес організації системи економічної безпеки на підприємстві.

Предметом дослідження є сукупність підходів, методів та інструментів організації економічної безпеки аграрного підприємства з метою її удосконалення.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження виступає діалектичний метод пізнання, системний і еволюційний підходи, що застосовувалися для вивчення фундаментальних положень економічної науки стосовно особливостей комплексної оцінки фінансового стану підприємства.

В дипломній роботі використані такі наукові методи: аналізу та синтезу, абстрактно-логічний, емпіричний, монографічний, статистичних

групувань, логічний, графічний, розрахунково-конструктивний, прогнозування.

Наукова новизна одержаних результатів ґрунтується на поясненні теоретико – методичних засад, положень, висновків і рекомендацій стосовно організації системи економічної безпеки аграрного підприємства та пошуку напрямів її удосконалення. В результаті проведеного дослідження встановлено такі наукові положення:

удосконалено:

- методику оцінки рівня економічної безпеки на основі побудованої структурно-логічної схеми аналізу її стану та групування показників оцінки її рівня;
- організаційні підходи до побудови системи економічної безпеки через визначення основного інструментарію управління нею;
- організацію системи економічної безпеки підприємства на основі застосування ефективного фінансового менеджменту стійкості сільськогосподарського підприємства за допомогою економіко-математичного моделювання;

набуло подальшого розвитку:

- дослідження підходів до визначення сутності поняття «організація системи економічної безпеки підприємства» та встановлено, що її можна розглядати як сукупність заходів організаційно-правового та організаційно-економічного характеру, що передбачає визначення основних завдань, методів, інструментів, засобів, об'єктів та суб'єктів економічної безпеки, а також створення нормативного та інформаційного забезпечення для комплексної протидії загрозам з метою забезпечення стійкої реалізації економічних інтересів суб'єкта господарської діяльності;
- підходи до ідентифікації загроз економічній безпеці конкретного підприємства, що дозволило визначити основні напрями посилення економічної безпеки підприємства, які згруповано у інституціонально-правовий, економічний та інформаційно-аналітичний блоки.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані заходи і методичні підходи мають змогу покращити рівень організації фінансово-економічної безпеки ДГ ІОБ НААНУ.

Публікації. За результатами проведеного дослідження в наукових виданнях із економіки опубліковано 4 наукові праці загальним обсягом 0,82 др. аркуша. Із них, одна стаття в науковому фаховому виданні та три тези конференцій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА

1.1 Визначення поняття «економічна безпека» та основні принципи її організації в аграрних підприємствах

Для зміцнення національної економіки пріоритетну роль відіграє економічна безпека аграрного підприємства. Визнаючи статус економічної безпеки підприємництва в системі економічної безпеки національної економіки, можна більш детально продемонструвати раціональність змісту цієї економічної категорії. Основними завданнями системи управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств є прогнозування та передбачення загроз, які можуть призвести до кризового стану, а також антикризове управління, спрямоване на вихід підприємства з кризового стану на основі сформованого комплексу економічних, правових та організаційних заходів щодо мінімізації ризику Зовнішніх та внутрішніх загроз економічному стану суб'єкта господарювання, зокрема загроз його фінансовим, матеріальним, інформаційним та кадровим ресурсам [1, с.1].

На економічну безпеку аграрного бізнесу можуть впливати різноманітні негативні фактори. Під економічною безпекою сільськогосподарських підприємств розуміється врахування географічного положення та природно-кліматичних умов їх діяльності, забезпечення економічно-ресурсного стану розумної відомчої та організаційної структури підприємства, здатність ефективно реагувати на можливі ризики.

Науковці виділяють декілька складових економічної безпеки, кожна з яких може характеризувати певний напрямок діяльності підприємства та мати для його розвитку певне значення. Основні складові економічної безпеки сільськогосподарських підприємств представлені на рис. 1.1 [2, с. 250-252].

Рис. 1.1 Основні складові економічної безпеки сільськогосподарських підприємств

Ми погоджуємося з вітчизняними вченими-дослідниками, що найголовніша мета економічної безпеки аграрного підприємства ґрунтується на тому, щоб забезпечити його стійке функціонування зараз та високий здатність розвитку в майбутньому.

1.2. Методика оцінювання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання

Забезпечення підприємством його фінансово-економічної безпеки є одним з важливих умов його ефективного функціонування та розвитку. Фінансово-економічна безпека забезпечується кількістю існуючих ресурсів на підприємстві, таким чином забезпечується найефективніше їх використання та запобігання негативному впливу зовнішніх та внутрішніх загроз.

Таким чином, для забезпечення та утримання стабільного стану фінансово-економічної безпеки потрібно на постійній основі проводити аналіз фінансово-економічного стану, а також проводити компетентне наукове дослідження фінансової системи та обігу існуючих ресурсів в

процесі фінансово-господарської діяльності підприємства.

Найповноціннішим та слушним обґрунтуванням суті фінансово-економічної безпеки є такий стан функціонування, при якому підприємство та його продукція можуть бути конкурентоспроможними на ринку, а також забезпечується: найефективніше користування ресурсами, інтелектуальний та кадровий потенціал; змога протистояти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища. На теперішній фазі розвитку концепції фінансово-економічної безпеки доволі велика увага надається методиці її оцінювання на національному рівні, але на рівні підприємств не сформовано жодного комплексного методичного підходу для оцінки та аналізу [49, с. 112].

О. Б. Петрина сформулила такі головні напрями, за якими аналізується проблематика фінансово-економічної безпеки:

1. Оцінювання фінансової безпеки підприємства, що базуються на методах прогнозування стабільної діяльності підприємства.
2. Оцінювання фінансової безпеки підприємства у межах системи економічної безпеки підприємства [54, с. 97].

В деякій мірі інакшу систематизацію запропонувала Л. Матвійчук, вона розподіляє на такі три групи:

- такі, що рекомендують оцінювати рівень фінансової безпеки як складової частини економічної безпеки підприємства;
- такі, що рекомендують оцінювати рівень фінансової безпеки на основі аналізу загального стану фінансової діяльності аграрного підприємства;
- такі, що рекомендують аналізувати інтегральний показник фінансової безпеки підприємства [45, с. 330].

Значна кількість науковців оцінює рівень фінансово-економічної безпеки покладаючись на фінансові показники. Але до них також не підібрано загального підходу. Таким чином, С. Ілляшенко вважає, що аналіз фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства треба проводити опираючись на аналіз його фінансової стійкості [36, с. 12]. Науковці О.

Ареф'єва і Т. Кузенко пропонують аналізувати фінансово-економічну безпеку підприємства з використанням оцінки коефіцієнта покриття, коефіцієнта автономії, рівня фінансового левериджу, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, середньозваженої вартості капіталу, співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості тощо [1, с.12].

Отже, аналізування оцінки фінансово-економічної безпеки це багатоетапний процес, який зумовлює реалізацію організаційно-економічних заходів на всіх етапах. Ми пропонуємо таку структурно-логічну схему аналізу рівня фінансової безпеки підприємства (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Структурно-логічна схема аналізу рівня фінансово-економічної безпеки підприємства

На нашу думку, аналізування рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання не може здійснюватися тільки на основі аналізу кількісних показників, бо в такому випадку він призводить тільки до оцінки

фінансового стану суб'єкта господарювання. Для отримання більш повноцінних результатів необхідно проводити аналіз і якісних показників також.

Головними завданнями для аналізу рівня фінансово-економічної безпеки є [50, с. 243]:

- обумовлення можливостей забезпечення фінансових умов для покращення інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства;
- дослідження стійкості грошових розрахунків та фундаментальних фінансово-економічних критеріїв;
- обумовлення рангу впливу фінансової кризи, роботи підприємств-конкурентів, тіньових структур на розвиток суб'єкта господарювання;
- відстеження наявності корпоративних конфліктів;
- дослідження збалансованості фінансових інтересів та оптимальних відносин з інвесторами та банками;
- обумовлення рівня корпоративної культури;
- обумовлення рівня захищеності інтересів акціонерів;
- аналіз ризиків для створення сталого рівня фінансової безпеки.

Черговим етапом аналізу рівня фінансово-економічної безпеки є обґрунтування її довготривалості та аналіз методів здійснення.

На рис. 1.3 визначено систему показників, яку, на нашу думку, доцільно використовувати для аналізу рівня фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства. При здійсненні аналізу фінансових показників необхідно користуватися методами, що запропонував І. Бланк, – горизонтальний, вертикальний, порівняльний аналіз, інтегральний і аналіз коефіцієнтів [7, с. 121].

Після проведення аналізу встановлюється рівень фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства [68, с. 106]:

- високий рівень фінансово-економічної безпеки (всі фінансово-економічні показники входять в межі нормативних показників);
- середній рівень фінансово-економічної безпеки (щонайменше один

фінансово-економічний показник не входить в нормативні межі);

– низький рівень фінансово-економічної безпеки (більшість фінансово-економічних показників виходять за межі нормативних значень).

Рис. 1.3. Показники для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства

Таким чином, після отримання результатів аналізу, їх необхідно зафіксувати у відповідному звіті, описавши зони ризику фінансово-економічної безпеки та надати рекомендації щодо покращення становища на підприємстві.

Отже, окрім організаційно-економічних заходів, які проводяться на

рівні підприємств, потрібно гарантувати участь держави у фінансово-економічній безпеці підприємства, і передусім це стосується розроблення необхідної законодавчої бази.

1.3. Особливості організації управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Кризові явища в діяльності вітчизняних підприємств на сучасному етапі пов'язані з недостатньою їх захищеністю від дестабілізуючих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Безпека є головною функцією задля проведення стратегічного планування, особливо звертаючи увагу на нестабільну політичного систему, економічну та правову систему. При обґрунтуванні суті та аналізі безпеки аграрного підприємства необхідно брати до уваги негативні наслідки фінансово-економічної кризи, інфляцію та зниження купівельної спроможності громадян, «спотворене» конкурентне середовище[66, с. 312].

Значний вплив на економічну безпеку кожної держави має безпосередньо економічна безпека кожного суб'єкта господарювання, для прикладу, американські науковці проводять аналіз стану фінансової безпеки підприємств за допомогою показник, що показує відчуття американськими підприємствами своєї економічної безпеки (Country Financial Security Index).

Заснований у 2007 р., індекс показує стан економічної безпеки американських підприємств в проекції всієї національної економіки і окремо регіональних ринків [30, с. 52].

Певний задовільний стан бюджетної, банківської, валютної, грошово-кредитної систем, що обумовлюється стійкістю до зовнішніх та внутрішніх загроз, можливістю створити ефективне функціонування економіки називають фінансовою безпекою [58, с. 213].

Існують такі складові фінансової безпеки [64, с. 21]:

– бюджетна безпека – це такий стан балансу доходів та видатків державного та місцевих бюджетів та раціональності користування бюджетними коштами;

– валютна безпека – це певне становище курсу, яке надає змогу для розвитку експорту, надходження в Україну закордонних інвестицій, вхід України в світову економічну систему, а головне захищає країну від коливань на міжнародних валютних ринках;

– грошово-кредитна безпека – становище грошово-кредитної системи, яке можна охарактеризувати непохитністю національної грошової одиниці та певним рівнем інфляції, який дозволяє забезпечити економічний ріст та зростання доходів громадян;

– безпека страхового ринку – становище на страховому ринку, за якого при потребі є змога у відшкодуванні збитків клієнтам та забезпеченні ефективного його функціонування;

– безпека фондового ринку – становище на фондовому ринку, за якого забезпечується достатньо стійкий фінансовий стан учасників торгівлі.

Проналізувавши літературні джерела можемо сформулювати інструментарій для управління фінансово-економічною безпекою аграрного підприємства.

На першому етапі впровадження такого інструментарію необхідно визначити рівень фінансово-економічної безпеки за допомогою аналізу основних фінансово-економічних показників. Таким чином, пропонуємо провести аналіз рівня фінансової безпеки з використанням граничних та фактичних значень індикаторів [69, с. 112].

Незадовільний стан початкових показників визначають як мінімально допустимий рівень безпеки. Якщо такий рівень буде подоланий, це означає, що підприємство знаходиться фінансово-небезпечній зоні. Для кращої характеристики поточного стану та наглядності пропонуємо використовувати графічні методи. Це допоможе усвідомити до якого рівня фінансово-економічної безпеки необхідно прагнути.

Вищенаведений підхід дозволяє здійснити аналіз факторів, які обумовлюють стан суб'єкта господарювання та перспективи його розвитку в майбутньому. Оцінивши значення показників та величини їх відхилення від нормативних значень можна оцінити стан аграрного підприємства таким чином: нормальний (показники безпеки розташовуються в межах граничних значень); передкризовий (перевищуються граничні значення хоча б одного з показників); кризовий (перевищення більшості основних показників)[24, с. 39].

При формуванні стратегії управління фінансово-економічною безпекою необхідно опиратися на такі фактори:

- діагностування кризових ситуацій;
- розподіл суб'єктивних та об'єктивних негативних наслідків;
- формування списку заходів, які допоможуть попередити загрози фінансової безпеки аграрного підприємства;
- аналіз ефективності запланованих заходів для попередження негативного впливу.

В ході управління фінансово-економічною безпекою необхідно розробити певний механізм, складниками в якому будуть організаційна структура, персонал підприємства, функції та фінансові інструменти.

Висновки до розділу 1.

1. Головною ціллю забезпечення фінансово-економічної безпеки є досягнення стабільного функціонування аграрного підприємства, формування сприятливих умов для подальшого розвитку, а також попередження внутрішніх і зовнішніх загроз.

2. Метою фінансово-економічної безпеки будь-якого аграрного підприємства є здатність до впровадження ефективної фінансової стратегії, яка буде відповідати поставленим цілям.

3. Найповноціннішим та слушним обґрунтуванням суті фінансово-

економічної безпеки є такий стан функціонування, при якому підприємство та його продукція можуть бути конкурентоспроможними на ринку, а також забезпечується: найефективніше користування ресурсами, інтелектуальний та кадровий потенціал; змога протистояти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища. На теперішній фазі розвитку концепції фінансово-економічної безпеки доволі велика увага надається методиці її оцінювання на національному рівні, але на рівні підприємств не сформовано жодного комплексного методичного підходу для оцінки та аналізу

4. Сукупність заходів, що спрямовані на організаційно правову та організаційно-економічну системи називають організацією фінансово-економічної безпеки. Всі ці заходи спрямовані також на утворення інформаційного та нормативного забезпечення, що дозволить створювати опір загрозам, що в свою чергу забезпечить стійку реалізацію економічних інтересів аграрного підприємства.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ІНСТИТУТУ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА НААНУ

2.1. Організаційно-економічна характеристика Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва та баштанництва НААНУ

Підприємство «Дніпропетровська дослідна станція інституту овочівництва та баштанництва Національної академії аграрних наук України» засноване в 1947 році в селі Олександрівка Дніпровського району, Дніпропетровської області. ДДС ІОБ НААНУ - є юридичною особою.

Головною ціллю діяльності даного підприємства є одержання прибутку за допомогою здійснення господарсько-фінансової діяльності.

Підприємство «Дніпропетровська дослідна станція інституту овочівництва та баштанництва Національної академії аграрних наук України» розташоване в степовій зоні. Основним видом діяльності є вирощування зернових культур і насіння олійних культур. Господарство має такі структурні підрозділи: механізований тік, адміністративний корпус, механізовану майстерню.

Інститут овочівництва і баштанництва НААН – головна наукова галузева установа ,яка була заснована у 1947 році.

Спрямованість дослідно-експериментної роботи: активна допомога навчально-науковій установі, якій підприємство підпорядковане, а також іншим навчально-науковим установам в роботі по здійсненню наукових дослідів, виробничої перевірки та впровадженню науково-технічних розробок.

Спрямованість виробничої діяльності: допомога на вигідних умовах науковим установам в їх діяльності з поширення серед державних підприємств і організацій досягнень науки, техніки та передового досвіду у

виробництво.

Розглянемо організаційно-економічну характеристику наведену на рис. 2.1., рис.2.2, рис.2.3, рис.2.4, рис.2.5.

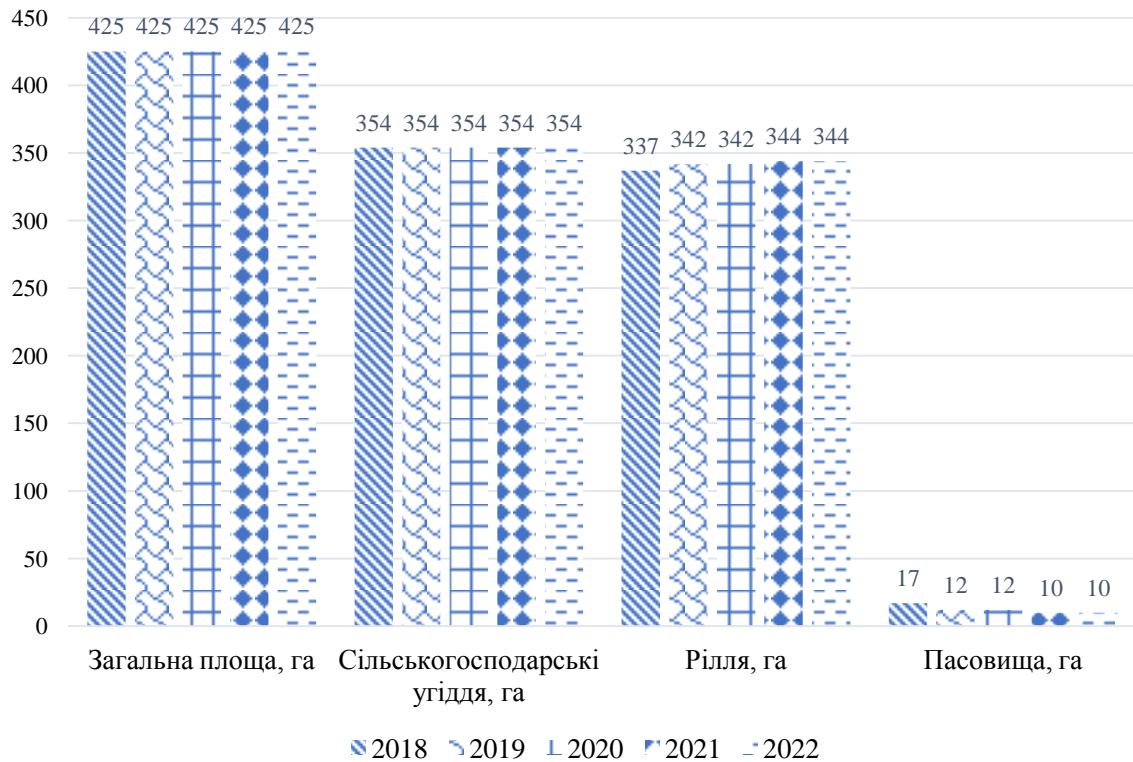

Рис. 2.1. Склад та структура земельних угідь Дніпропетровської станції інституту овочівництва і баштанництва НААНУ 2018-2022 рр.

Розглянувши рисунок 2.1, можна зробити висновок, що упродовж 5 років (2018-2022) загальна земельна площа не змінювалась. У 2019 році обсяг ріллі було збільшено за рахунок пасовищ, а саме на 5 га. У 2021 році на підприємстві обсяг пасовищ ще було зменшено, ти самим збільшилась площа ріллі на 2 га. Обсяг загальної земельної площі, с-г угідь та ріллі, що припадає на 1 працівника кожного року змінювався завдяки тому, що змінювалась кількість робітників. У 2018 році - 30 чол. ,у 2019 р. - 26 чол., у 2020 - 27 чол., у 2021 р. – 27 чол., у 2022 – 27 чол.

Ефективність виробництва відображає відношення отриманих результатів до витрачених на їх досягнення ресурсами на Дніпропетровській

дослідній станції Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України. Таке співвідношення розглянемо на рис. 2.2.

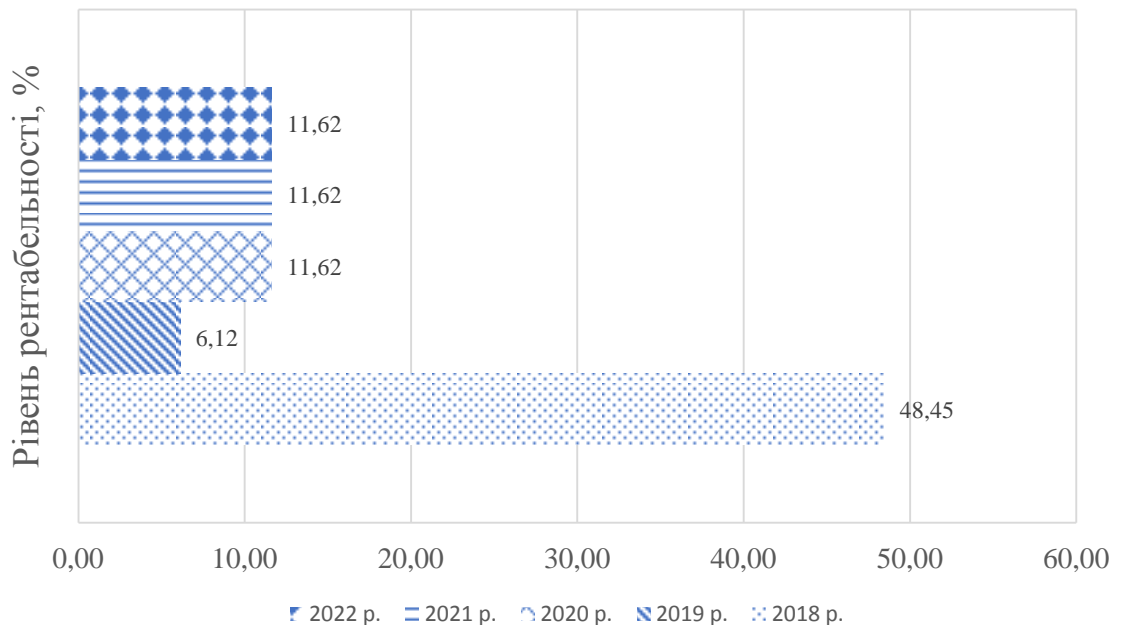

Рис. 2.2. Рівень рентабельності Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України, 2018-2022 рр.

Розглянувши рисунок 2.2 бачимо що у 2018 році рівень рентабельності був найвищим. Наступного року рівень сильно зменшився, а саме 6,12 % за рахунок зменшення прибутку підприємства. В 2020 році ситуація дещо покращилась, рівень рентабельності збільшився до 11,62 %, така показники Дніпровська дослідна станція інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України утримує дотепер.

Рівень рентабельності також засвідчує деяке погіршення фінансового стану підприємства, на що потрібно звернути уваги при прийнятті управлінських рішень.

Проаналізуємо динаміку основних та оборотних засобів, ступінь забезпеченості та ефективності їх використання на Дніпропетровській дослідній станції Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ за 5 років за допомогою рис. 2.3.

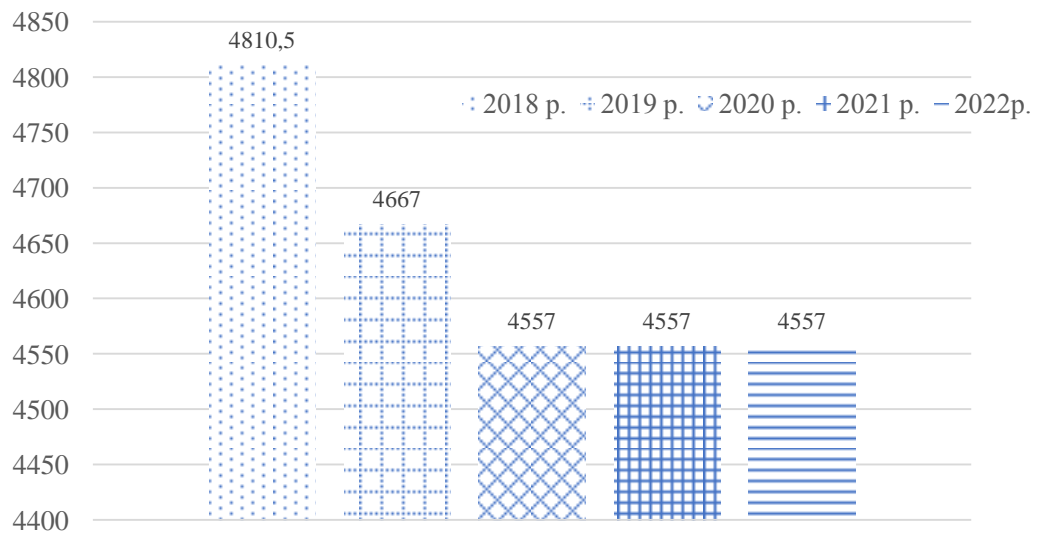

Рис. 2.3. Динаміка показника середньорічної вартості основних засобів Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва 2018-2022 рр.

Аналіз рис. 2.1 свідчить, що за 2018 - 2022 рр. дослідження вартість оборотних фондів зменшилась на 13,18%. Але протягом останніх трьох років показники середньорічної вартості основних засобів ДДСІОБНААНУ залишається незмінними.

2.2. Оцінка та аналіз платоспроможності підприємства за допомогою фінансових показників

Для того, щоб в повному обсязі провести аналіз кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства потрібно проаналізувати показники його фінансового стану, платоспроможності та ліквідності, рентабельності, та інших економічних показників.

Дане підприємство проводить фінансовий аналіз, а саме оцінює стан майна та джерел фінансування свого підприємства, а також ефективність його діяльності. По-перше, проводиться аналіз динаміки майна підприємства, а точніше його активів. Аналіз динаміки показників майнового стану Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва

Національної академії аграрних наук України наведена на рисунку 2.4.

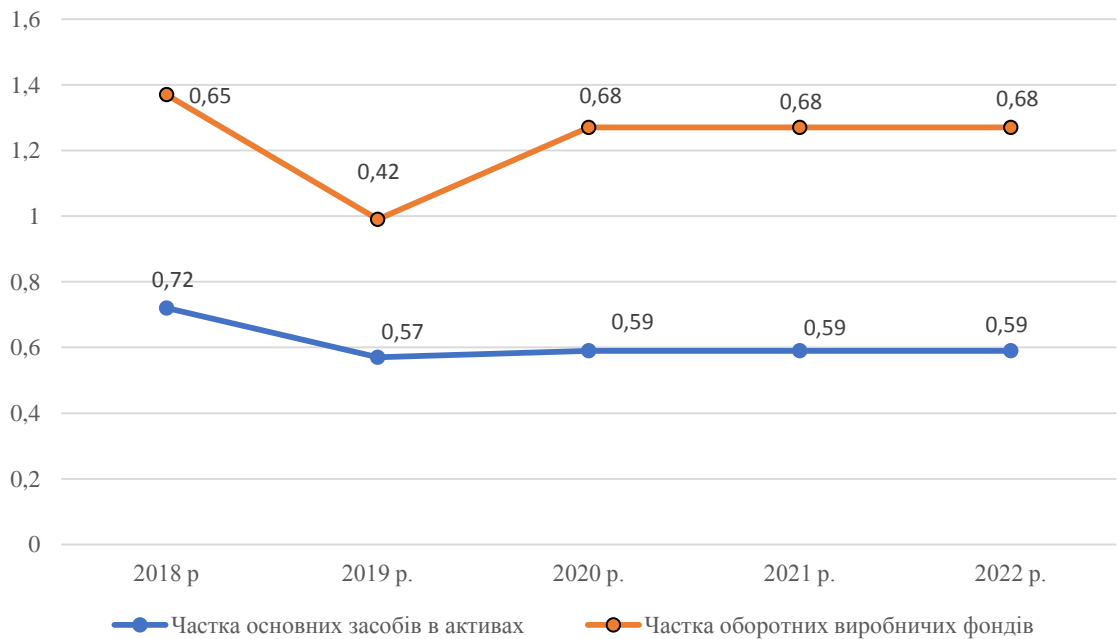

Рис. 2.4. Аналіз показників майнового стану ДДС ІОБ НААНУ 2018-2022 рр.

За розрахованими коефіцієнтами на рисунку 2.3 бачимо, що частка оборотних виробничих фондів з 2018 р. до 2022р. зменшилась на 0,13% , що свідчить про зменшення обігових коштів у виробничій сфері. При цьому частка основних засобів в активах збільшилась на 67,35 %. В 2022 р. порівняно з 2018 р. коефіцієнт зносу основних засобів збільшився на 0,03 %, частка оборотних виробничих активів зменшилась на 0,04 %, що свідчить про зменшення потенційної можливості перетворення активів у ліквідні кошти.

Не менш важливо проводити аналіз показників ділової активності на підприємстві ДДС ІОБ НААНУ(табл. 2.1.)

Проаналізувавши дані таблиці 2.1 можна сказати, що коефіцієнт оборотності запасів від'ємній тому, що собівартість зменшувалась поступово з кожним роком. Період одного обороту запасів у днях також протягом 2018 - 2022 рр. знижувався. Період погашення кредиторської заборгованості у днях у 2018 р. становив 94,14, у 2019 р. збільшився до 155,47, а у 2021р. та 2022 р. різко зменшився до 25,8. Показники фондівдачі протягом досліджуваного

періоду мали тенденцію до зниження, але останні три роки тримаються на одному рівні, що свідчить про стійкий фінансовий стан Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва НААНУ.

Таблиця 2.1

Аналіз показників ділової активності ДДС ІОБ НААНУ 2018-2022 рр.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2018 р., +/-
Оборотність активів	0,38	0,27	0,26	0,26	0,26	-0,12
Фондовіддача	0,58	0,42	0,37	0,37	0,37	-0,21
Оборотність обігових коштів	2,56	1,78	2,51	2,51	2,51	-0,05
Період одного обороту обігових коштів	140,6	202,24	143,42	143,42	143,42	2,82
Оборотність запасів	-3,09	-2,48	-3,67	-3,67	-3,67	-0,58

Рентабельність якій показник, який характеризує ефективність витрат або ступінь використання ресурсів, які є у розпорядженні підприємства Дніпропетровська дослідна станція Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України у процесі виробництва та реалізації товарів та послуг.

Основні показники рентабельності ДДС ІОБ НААНУ розраховані на рисунку 2.5.

На рисунку 2.5 представлені показники розрахунку рентабельності підприємства «Дніпропетровська дослідна станція Інституту овочівництва та баштанництва Національної академії аграрних наук України»

Аналіз таблиці показав погіршення в цілому показників рентабельності по підприємству, а саме: зменшення рентабельності активів за прибутком від звичайної діяльності з 2018 до 2022 р. 0,0063 , що говорить про зменшення прибутку від звичайної діяльності, який припадає на одиницю коштів, реінвестованих в активи. Також зменшення рентабельність капіталу (активів)

за чистим прибутком на 0,001 , що свідчить про зменшення чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів. Знизився показник рентабельності власного капіталу на 0,0012 , що говорить про зменшення чистого прибутку, який припадає на одиницю власного капіталу.

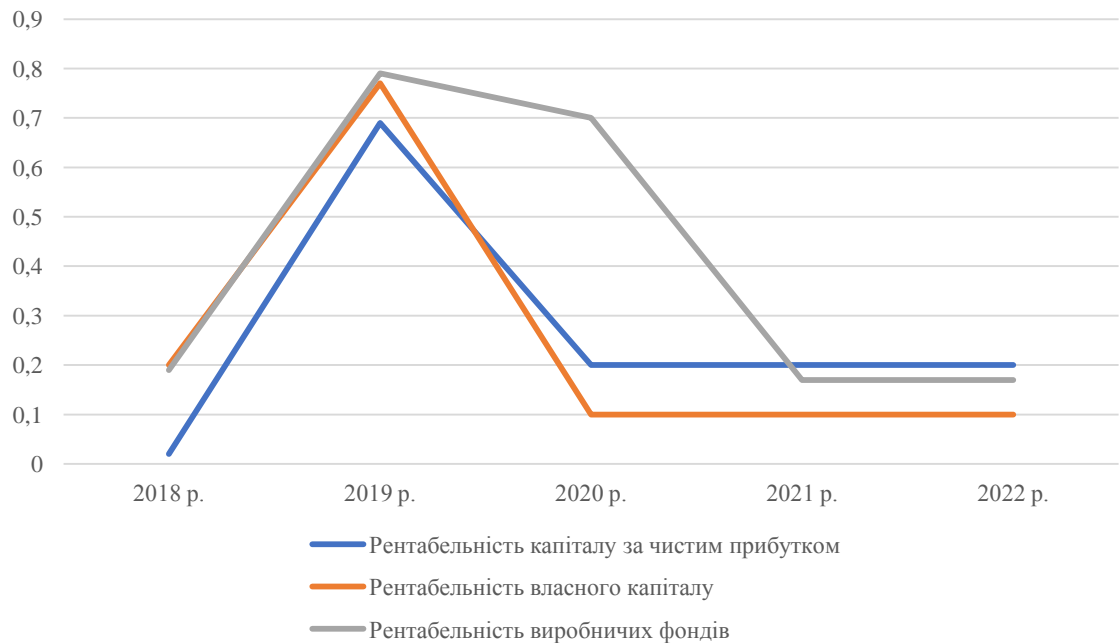

Рис. 2.5. Аналіз показників розрахунку рентабельності ДДС ІОБ НААНУ 2018-2022 рр.

Розглянемо динаміку коефіцієнту фінансової стійкості підприємства за допомогою рис. 2.6.

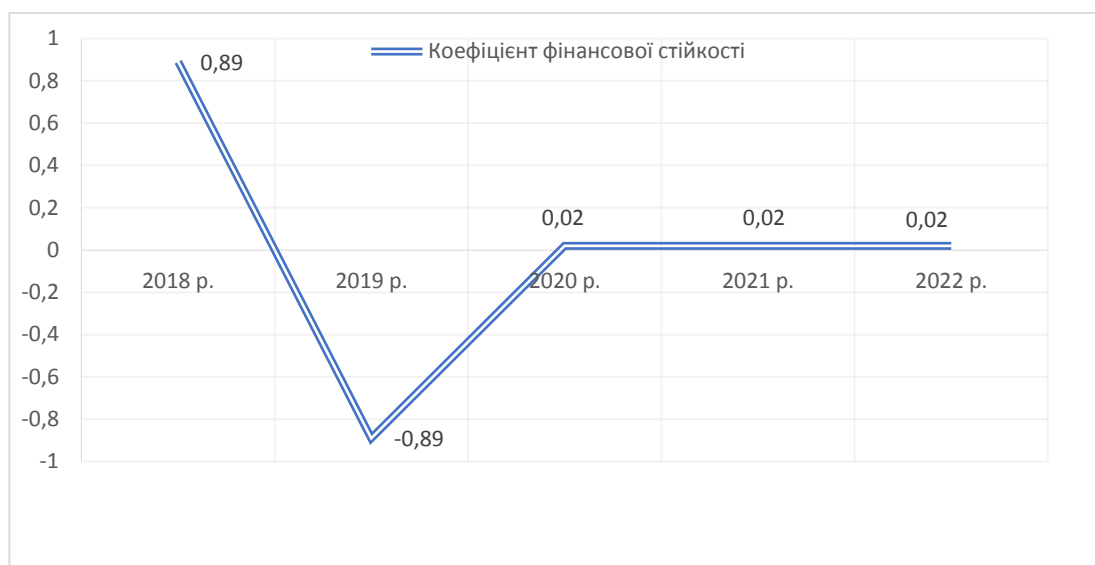

Рис. 2.6 Динаміка коефіцієнту фінансової стійкості ДДС ІОБ НААНУ 2018-2022 рр.

За даною рисунком ми бачимо, що вкрай позитивним є те, що господарство використовує власний капітал не лише для формування необоротних активів, а й для фінансування діяльності. Бачимо, що у 2019 році значення коефіцієнту фінансової стійкості Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва та баштанництва Національної академії аграрних наук України значно знизився. Протягом останніх років фінансова стійкість тримається на одному рівні.

Розрахунки абсолютних показників фінансової стійкості даного підприємства наведені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Абсолютні показники фінансової стійкості ДДС ІОБ НААНУ,
тис.грн.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2018 р.,+/-
Власні обігові кошти	349	375	542	542	542	193
Коефіцієнт покриття запасів	0,43	0,91	1,36	1,36	1,36	0,93
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,89	0,9	0,98	0,98	0,98	0,09
Коефіцієнт фінансової стабільності	8,99	8,81	51,26	51,26	51,26	42,27

Проаналізувавши табл. 2.2 можна зробити висновок, що протягом 5 років (2018-2022 рр.) власні джерела формування власних коштів не покривають величину запасів і витрат. Але нестача коштів зменшується у 2021 р. та у 2022 р.

Так як, обсяг власних обігових коштів у 2022 р. дорівнює 542 тис. грн., наявність власних обігових коштів і довгострокових засобів формування запасів і витрат дорівнює 542 тис. грн. у 2022 р. Для покриття величини запасів та витрат власних оборотних коштів вистачає. Власні та довгострокові джерела перекривають розмір витрат та запасів. Має місце також надлишок по загальній сумі джерел власних оборотних коштів. Крім того спостерігається збільшення надлишку джерел формування запасів.

Отже, провівши аналіз абсолютних та відносних показників фінансової стійкості було встановлено сильні і слабкі сторони ДДС ІОБ НААНУ. Менеджери на підприємстві зможуть використати ці дані для здійснення контролю діяльності підприємства, задля не допуску банкрутства. Досить впливовим є те, що здійснений аналіз даних коефіцієнтів дає змогу якнайкраще відобразити взаємозв'язок активів та пасивів балансу.

Отже, проведений аналіз фінансової стійкості аграрного підприємства дав змогу дати оцінку тому наскільки підприємству по силі погасити свої боргові зобов'язання, зрозуміти наскільки воно є незалежним з фінансового боку, покращується чи погіршується стан цієї незалежності[39].

2.3. Розрахунок рівня фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ та її організація

В сучасних умовах становлення ринкових відносин та непристосованості сільськогосподарських підприємств до оновлених умов господарювання найбільшого попиту набувають питання ефективності і стабільності аграрних підприємств. Таким чином, важливим аспектом є змога провести компетентний аналіз поточного рівня фінансової безпеки задля ефективного управління нею.

Вчені-науковці провівши дослідження та здійснивши аналіз методологій оцінки рівня фінансової безпеки довели, що їх можна безпосередньо розділити на дві основні категорії: традиційні та нетрадиційні [73, с. 164].

Нетрадиційні методи формуються на аналізі ризиків та проведенні аналізу ринкової вартості підприємства, тим не менш в вітчизняній літературі такі методи не заслуговували значного використання. Недоліками таких методів являється необхідність використання важкодоступної інформації, яка

стосується ринкових тенденцій [73, с. 174].

Велике різноманіття методів оцінки фінансової безпеки створює необхідність їх додаткової систематизації. Систематизація та узагальнення методів оцінки рівня фінансово-економічної безпеки наведена на рисунку 2.7.

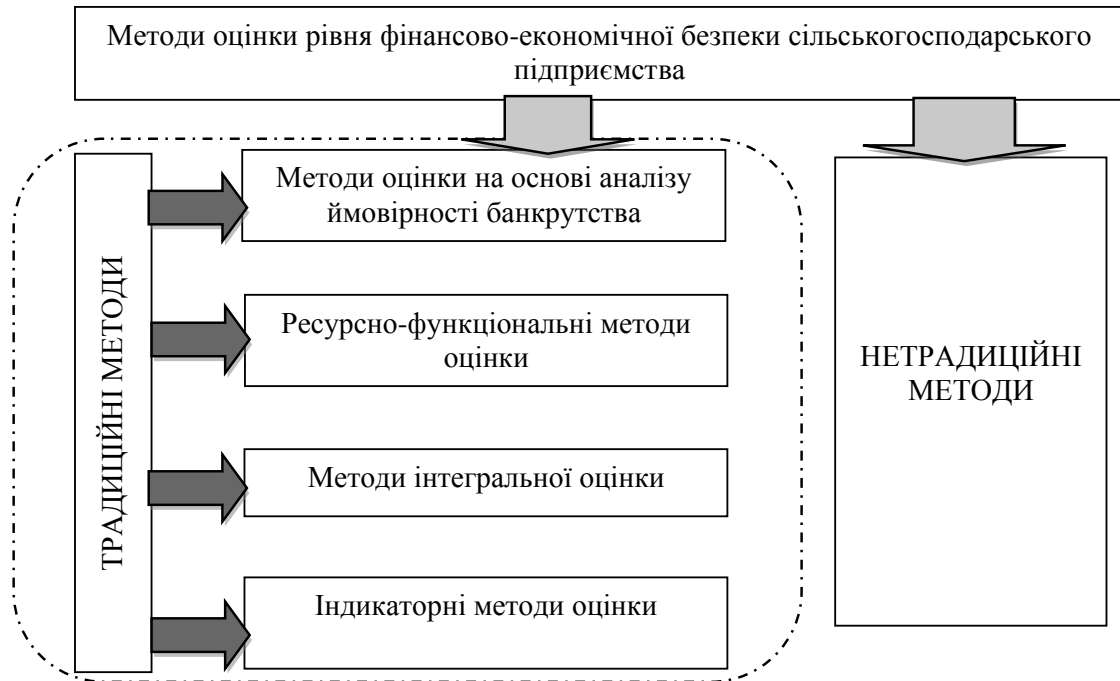

Рис. 2.7. Систематизація та узагальнення методів оцінки рівня фінансово-економічної безпеки сільськогосподарського підприємства.

Індикаторний метод являється головним з найпоширеніших і відображає розрахунок коефіцієнтів, що охарактеризовують фінансову діяльність аграрного підприємства, та порівняння цих коефіцієнтів з нормативними значеннями. Такий метод є найпростішим для аналізу рівня фінансової безпеки, він займає найменше часу і допомагає попередити негативні наслідки у діяльності аграрного підприємства.

Найбільш ефективним, на наш погляд, являється інтегральний метод. Такий метод полягає в об'єднанні певної кількості показників в один показник, який в свою чергу, визначає рівень фінансової безпеки.

Ці методи допомагають проаналізувати різні аспекти діяльності та логічно підібрати певний метод для кожного конкретного аграрного

підприємства. [39, с. 59].

Для побудови моделі нами було обрано 16 відносних показників, які характеризують різні аспекти діяльності сільськогосподарського підприємства: платоспроможність, ліквідність, рентабельність, ділову активність, майновий стан. Окрім того, у своєму виборі ми керувалися такими умовами, як: значимість та вплив показника на фінансовий стан підприємства; максимальна інформативність показника; відносна простота розрахунку показників; наявність необхідної для їх розрахунку інформації у публічній звітності.

Вибрані нами показники охарактеризовують фінансовий стан та динаміку економічного розвитку аграрного підприємства. Якщо кожен такий показник має задовільний рівень, тоді існує підрунтя для стабільного фінансового та економічного розвитку, а точніше задовільного рівня фінансової безпеки аграрного підприємства.

Наголосимо та тому, що кожен окремий показник являється стимулюючим, тобто чим більше його значення, тим вищий рівень фінансової безпеки аграрного підприємства.

Аналізуючи значення вагового показника використаємо формулу Фішберна, яка допомагає розрахувати його виходячи із ранжування показників [39, с. 63]:

$$W_i = \frac{2(m-i+1)}{m(m+1)} \quad (2.1)$$

Де - W_i – питома вага i -го показника в інтегральному показнику;

i - місце в ранзі окремого показника;

m - загальна кількість показників.

Після отримання вагового показника використаємо його для аналізу та визначення загального інтегрального показника, він розраховується за формулою:

$$I_{FS} = \sum_{i=1}^m W_i + K_i \quad (2.2)$$

Де I_{FS} - показник фінансово-економічної безпеки;

W_i – питома вага і-го показника в інтегральному показнику;

i - місце в ранзі окремого показника;

K_i - розрахункове значення і-го показника.

Результати розрахунку інтегрального показника наведено на рисунку

2.8.

Рис. 2.8. Оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки сільськогосподарського підприємства

Даний метод дозволяє оцінити теперішій рівень фінансової безпеки з найменшими затратами в часі для знаходження слабких місць та запровадження відповідних заходів. Отже, теперішій рівень фінансової безпеки відображає розрахований нами показник. Значення інтегрального показника оцінки рівня фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Значення інтегрального показника оцінки рівня фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ

Показник	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Інтегральний показник рівня фінансово-економічної безпеки	0,90	1,012	0,92	1,321	1,253

Аналіз таблиці 2.3. свідчить про те, що на протязі досліджуваного періоду підприємство мало відмінний та задовільний рівень фінансово-економічної безпеки.

У цілому ДДС ІОБ НААНУ може протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, але необхідно вжити деяких заходів задля врегулювання слабких місць, серед яких ми пропонуємо такі:

- збільшити ефективність використання оборотних коштів ;
- зменшити собівартість продукції за рахунок автоматизації й машинізації та скорочення робочої сили:
- зкоротити поточні зобов'язання

На нашу думку, лише з використанням запропонованих заходів ДДС ІОБ НААНУ зможе поновити високий рівень фінансово-економічної безпеки.

Важливим фактором є те, що необхідно на постійній основі спостерігати за рівнем фінансової безпеки, що дасть змогу швидко зреагувати на можливі загрози. Тільки при дотриманні цих умов можливий стабільний економічний розвиток аграрного підприємства.

Висновки до розділу 2.

1. Підприємство «Дніпропетровська дослідна станція інституту овочівництва та баштанництва Національної академії аграрних наук України» розташоване в степовій зоні. Основним видом діяльності є вирощування зернових культур і насіння олійних культур. Господарство має такі структурні підрозділи: механізований тік, адміністративний корпус, механізовану майстерню.

2. За 2018 - 2022 рр. дослідження вартість основних засобів зменшилась на 5,3%, оборотних також зменшилась – на 13,18%. Зменшилась і фондозабезпеченість в розрахунку на 100 га с.-г. угідь.

3. Частка оборотних виробничих фондів з 2018 р. до 2022р.

зменшилась на 0,13% , що свідчить про зменшення обігових коштів у виробничій сфері. При цьому частка основних засобів в активах збільшилась на 67,35 %. В 2022 р. порівняно з 2018 р. коефіцієнт зносу основних засобів збільшився на 0,03 %, частка оборотних виробничих активів зменшилась на 0,04 %, що свідчить про зменшення потенційної можливості перетворення активів у ліквідні кошти.

4. На нашу думку, необхідно відмітити ряд питань на які доцільно звернути увагу при використанні існуючих і використаних в роботі методик оцінки кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства:

а) Необхідний здійснювати більш ретельний відбір основних оціночних показників.

б) Граничні значення оціночних показників повинні бути обґрунтованими. На практиці необхідне використання розрахованих для конкретного підприємства нормативних рівнів показників, які б враховували його галузеву належність, а саме, належність до галузі сільського господарства, специфіку, масштаби та характер діяльності.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Розробка напрямів підвищення рівня економічної безпеки підприємства на основі оцінки її складових

При плануванні будь-якого бізнесу надважливим є питання фінансово-економічної безпеки. Рациональне вирішення таких питань стане запорукою стабільного розвитку аграрного підприємства. Необхідно, перш за все виявити можливі загрози, які можуть створювати небезпеку для даного підприємства, а потім сформулювати методи захисту.

Напрями поліпшення показників діяльності аграрного підприємства залежать від складових якісного і кількісного характеру. Розглянемо структуру фінансово-економічної безпеки на рисунку 3.1.

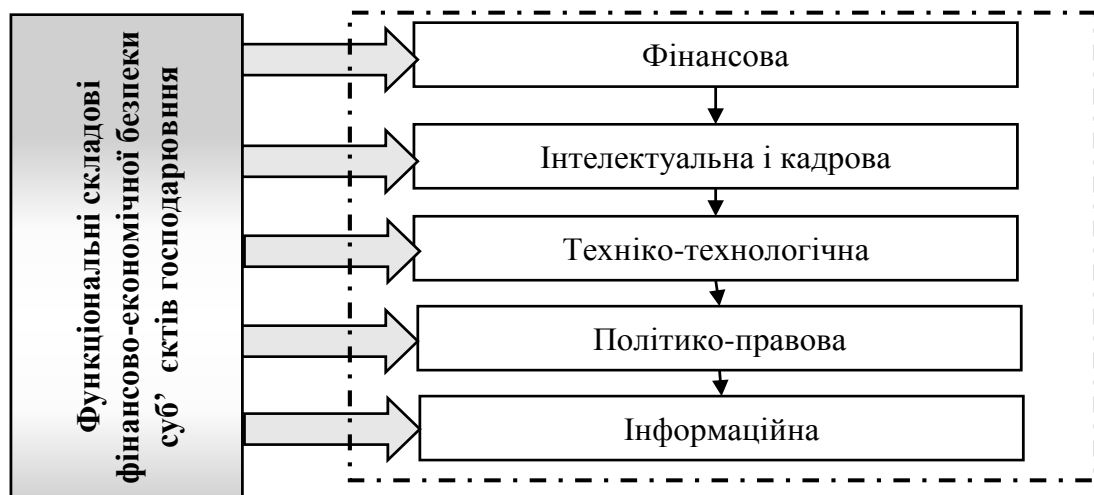

Рис. 3.1. Структура фінансово-економічної безпеки підприємства в функціональному розрізі

Не тільки інноваційний розвиток аграрного підприємства та ефективність виробництва є запорукою стабільної економічно-фінансової безпеки підприємства. Досить великий вплив мають організаційно-структурні відносини, економічні та юридичні відносини між

підприємствами, що можуть гарантувати прибутковість аграрного підприємства та стабільність його функціонування.

Негативні впливи на фінансово-економічну безпеку розподіляють на такі фактори:

1) негативні впливи об'єктивного характеру - фактори, що можуть виникати незалежно від стану ефективності функціонування аграрного підприємства;

2) негативні впливи суб'єктивного характеру – фактори, що утворюються в результаті роботи некваліфікованих працівників.

Головне завдання фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства – утворення комфортних умов не тільки для поточного стабільного функціонування, а й для раціонального розвитку в майбутньому. Можна запропонувати певні напрями покращення фінансово-економічного стану аграрного підприємства:

- утворення таких обставин, за яких буде підвищено ефективність функціонування аграрного підприємства, шляхом утримання його фінансової стабільності та достатнього рівня ліквідності;

- використання підприємством інноваційних інформаційних технологій для стабілізації рівня конкурентоспроможності та рентабельності;

- утворення актуальної організаційної структури задля ефективного управління аграрним підприємством;

- Підвищення рівня кваліфікації робітників аграрного підприємства та оптимальний розподіл обов'язків;

- впровадження сучасних заходів для захисту навколишнього середовища від шкідливих наслідків роботи аграрного підприємства;

- впровадження надійного захисту комерційної таємниці, утворення стійкого рівня взаємодії між структурними підрозділами.

Для ефективної і успішної діяльності підприємства та досягнення головної мети бізнесу, важливо постійно дотримуватись зазначених рекомендацій. Загальна структурна схема економічної безпеки суб'єкта

господарювання представлена на рисунку 3.2.

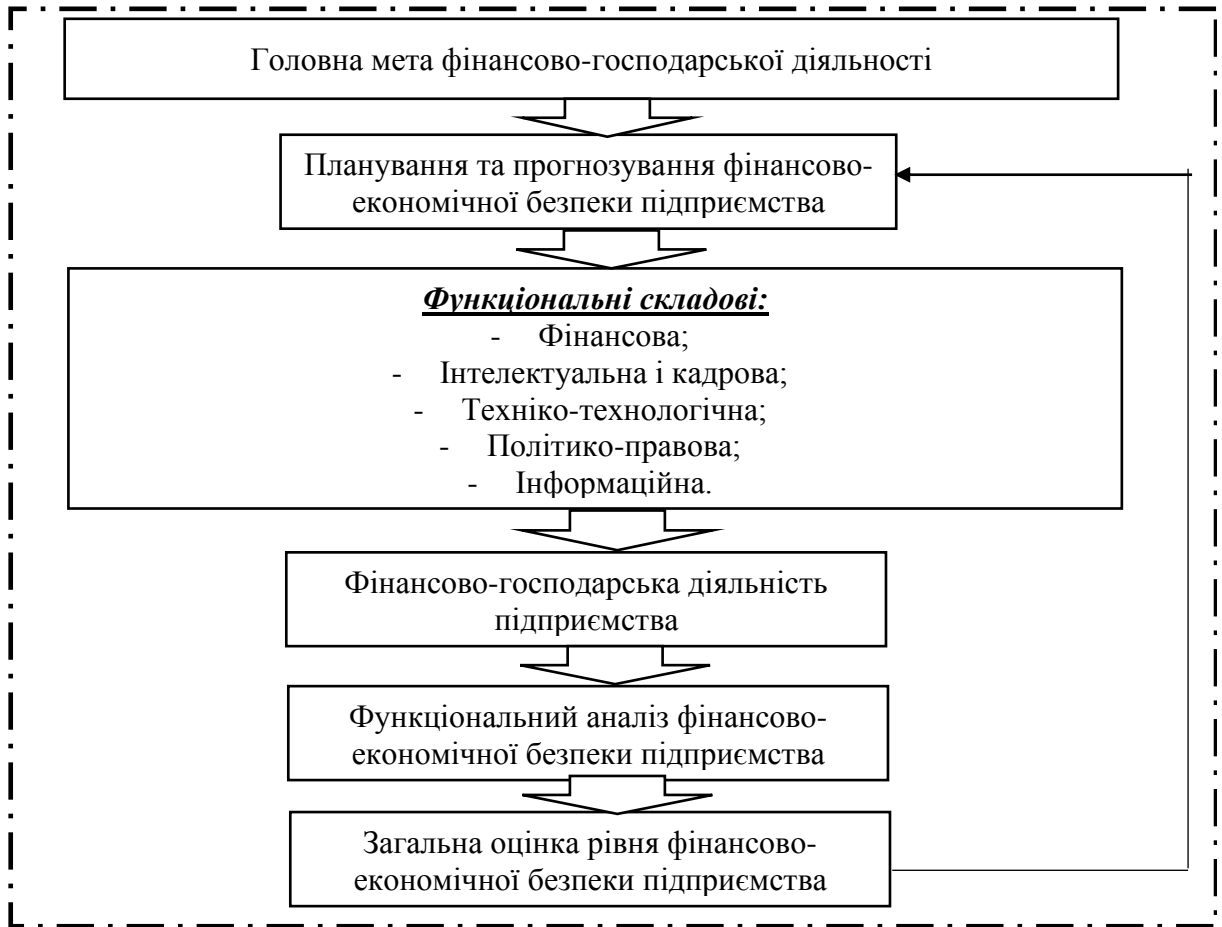

Рис. 3.2. Загальна схема оцінки рівня економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ в розрізі основних складових

Вчені-науковці пропонують декілька підходів для визначення стану фінансово-економічної безпеки:

1. Індикаторний підхід (використання спеціальних індикаторів, що формують нормативні значення. Такі значення показують рівень діяльності за певними напрямками [74, с. 200]).
2. Ресурсно-функціональний підхід (проводиться оцінка рівня використання ресурсів підприємством за певними критеріями. [74, с. 205]).
3. Програмно-цільовий підхід (використання принципів програмно-цільового управління [73, с. 175]).

На теперішній час існують проблеми, що перешкоджають економічній безпеці сучасних аграрних підприємств, класифікувати їх можна так [35, с. 82]:

1. Недостатня кількість фінансових ресурсів.
2. Недостатня кількість власних виробничих та офісних приміщень.
3. Складності процедур виділення земельних ділянок, державних і муніципальних приміщень, ліцензування, а також сертифікації.
4. Відсутність системи достатнього інформаційного забезпечення підприємницької діяльності.
5. Відсутність достатніх професійних знань у підприємців, тому що причиною банкрутств підприємств може стати відсутність необхідних знань підприємця з менеджменту, маркетингу, економіки, основ бухгалтерської справи тощо.
6. Слабка інституційно-правова база у сфері підприємницької діяльності.

Таким чином, головним правильним напрямом для покращення рівня фінансово-економічної безпеки є подавлення загроз, які вже існують. Отже, на наш погляд, можна виділити напрями покращення рівня фінансово-економічної безпеки, які розглянемо в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Напрями підвищення рівня фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства

Напрямок підвищення	Шляхи реалізації
Інституційно-правовий	Вдосконалення нормативно-правового і методичного забезпечення моніторингу і оцінки рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання Розвиток державних наукових та науково-технічних організацій, що здійснюватимуть ефективну координацію наукових досліджень та покращення координації діяльності між ними
Економічний	Створення нових видів продукції. Підтримка патентно-ліцензійної діяльності. Збільшення частки високотехнологічного експорту. Збільшення рівня фінансування інноваційної сфери.
Інформаційно-аналітичний	Формування системи репрезентативних показників фінансово-економічної діяльності підприємства. Визначення реальних та потенційних загроз фінансово-економічній безпеці підприємства.

Задля розквіту майбутнього потенціалу потрібно використання всіх вищезазначених заходів. Таке їх використання обумовить поліпшення діяльності та покращення рівня фінансово-економічної безпеки.

На нашу думку, проаналізувавши всі вищенаведені факти можемо зробити висновок, що рівень фінансово-економічної безпеки сучасних аграрних підприємств залишається низьким. Про це свідчить погіршення загального показника безпеки, спад якості діяльності аграрного підприємства, занижений кваліфікаційний рівень працівників.

Організаційно-економічний механізм підвищення рівня фінансово-економічної безпеки аграрного підприємства базується на використанні системи методів організаційних, нормативних, фінансових, інформаційних і мотиваційних засобах впливу на підвищення функціональних критеріїв фінансово-економічної безпеки, впровадженням служби безпеки чи переданням функцій з її забезпечення іншим відділам підприємства.

3.2. Підвищення ефективності фінансового менеджменту стійкості сільськогосподарського підприємства за допомогою економіко-математичного моделювання

Кризові умови господарювання вимагають від сільськогосподарських підприємств підвищувати ефективність сільськогосподарської діяльності використовуючи досягнення науково-технічного прогресу, дієвих форм господарювання, а також фінансовий менеджмент, підвищення рівня господарювання, активізація підприємництва, збільшення ініціативності та інше. Ключову роль у виконанні такого завдання відводять пошуку нових напрямків у здійсненні господарської діяльності підприємства (запровадження новітніх технологій, підвищення якості та ін. Саме тому аналіз ефективності фінансового менеджменту стійкості сільськогосподарського підприємства виступає однією із ключових завдань в діяльності підприємства [50].

Для дієвого управління будь-якою системою в різних аспектах господарювання сільськогосподарського підприємства використовують різні

за змістом і призначенням моделі. Задля розв'язання практичних завдань надзвичайно важливо виокремити конкретну мету, а також в суттєвих аспектах забезпечити подібність моделі до оригіналу. Розглянемо математичні моделі опису економічних систем на рисунку 3.3.

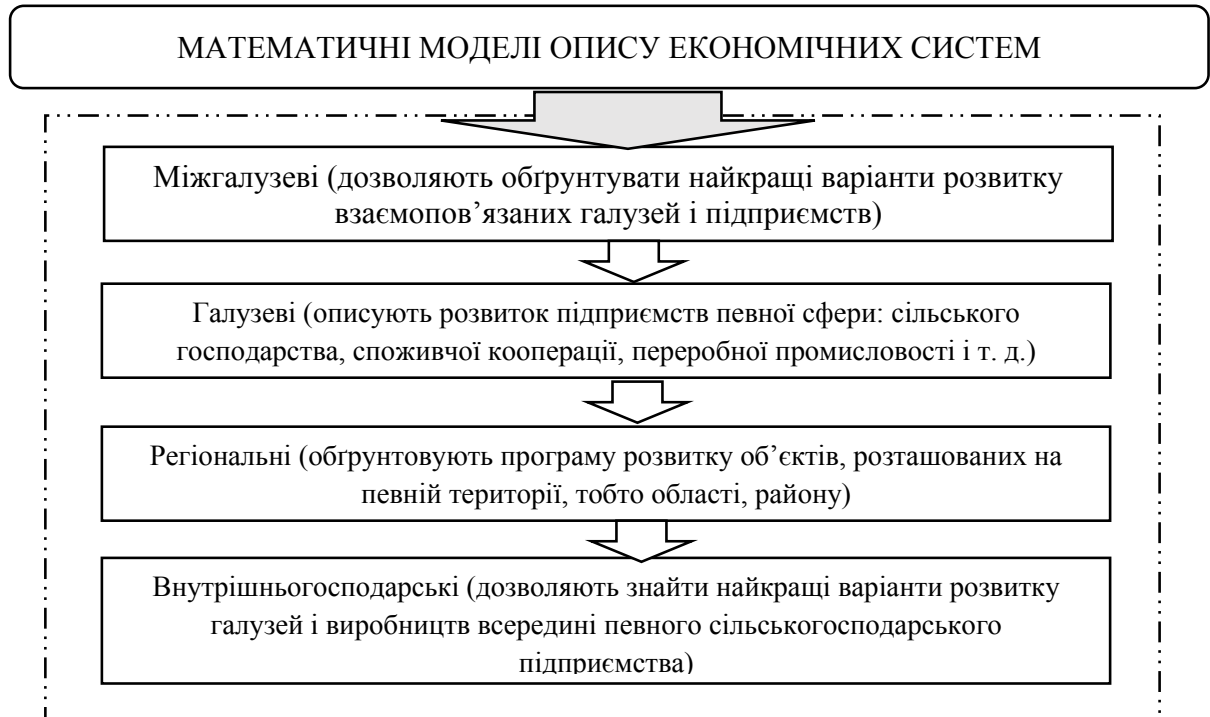

Рис. 3.3. Математичні моделі опису економічних систем

Математичні моделі класифікують:

- 1) аналітичні та прогностичні (в поняття аналітичних моделей акладають інформацію про звітні-статистичні дані, а в прогностичні- показники, що були розраховані на майбутню перспективу);
- 2) детерміновані (початкові дані для моделі задаються однозначно);
- 3) стохастичні (дані для побудови моделі використовують випадкові величини, які пов'язані стохастичними залежностями) [28].

Велика кількість сільськогосподарських підприємств володіють певними видами ресурсів: земельними, трудовими й основними засобами виробництва, правильне й раціональне використання яких забезпечує прибуткове виробництво продукції. Зміна кількості і якості одного із ресурсів сприяє зміні інших ресурсів. Ефективність сільськогосподарського

виробництва багато у чому залежить від того, наскільки повно та правильно використовуються земельні ресурси. При правильному використанні земля здатна не тільки зберігати свою родючість, а й підвищувати її [61].

Методи економіко-математичного моделювання використовують безпосередньо для аналізу виробничих процесів, а також для обмежень, що виникають на виробництві та при реалізації продукції. Такі обмеження є основою для вирішення поставлених задач, а також утворюють структуру економіко-математичної моделі. Для аналізу взаємозв'язків між економічними явищами та коефіцієнтами використовують кореляційну залежність [39]. Кореляційна залежність обумовлюється тим, що на показник має вплив не тільки основні фактори, а й сторонні, відокремити які неможливо. Взаємозв'язки аналізують з використанням кореляційного та регресійного аналізу.

Обов'язковою: «передумовою кореляційного та регресійного аналізу є масова основа: на базі одиничних даних виявити деякі закономірності, вплив найголовніших факторів неможливо.» Побачити зміни в аналізованому показнику можливо тільки опираючись на великий обсяг даних. Опираючись на це побачимо, що такий взаємозв'язок є не досить наповненим. Буде знайдено реальні результати кореляційного та регресійного аналізу, якщо ці результати будуть виходити з реальних передумов. Отже, є важливою участь економічної теорії [61]. Тільки з'ясування ознак, аналіз сторонніх та основних факторів забезпечить якісний попередній аналіз. Фактичним даним є коефіцієнт множинної кореляції, який обумовлюється як коефіцієнт кореляції між y та \hat{y} і має вигляд:

$$R = \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})(\hat{y}_i - \bar{\hat{y}})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2 \sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{\hat{y}})^2}}; \quad (3.1)$$

Можна зробити висновок, коли така модель являється неадекватна, необхідно повернутися до етапу побудови моделі і на заміну лінійній моделі використати нелінійну. Якщо модель дає змогу проаналізувати прогнози факторів, побудувати інтервали довіри, то таку модель можна вважати

адекватною.

Взаємозв'язок деяких факторів та ефективності фінансового менеджменту стійкості аграрного підприємства побудуємо з використанням кореляційно-регресійної моделі. Вона дасть змогу відслідкувати відповідність результативної ознаки до зміни факторів, що внесені в модель. Проектування економіко-математичної моделі допоможе аграрному підприємству визначити шляхи підвищення рентабельності. Отже, при моделюванні економіко-математичної моделі необхідно використовувати деякі показники, такі як: продуктивність праці, розмір валової продукції аграрного підприємства, чисельність працівників, площу сільськогосподарських угідь. Загальний вид пропонованої моделі наступний:

$$y = a_0 * x_1^{\alpha_1} * \dots * x_n^{\alpha_n}; \quad (3.2)$$

де y - показник результативності; $x_1^{\alpha_1} * \dots * x_n^{\alpha_n}$ - факторні показники; a_0 - коефіцієнт, який характеризує вплив неврахованих у моделі факторів, а також коливання параметрів моделі за роками внаслідок зміни розмірності показників;

$\alpha_1 \dots \alpha_n$ - коефіцієнти, які характеризують роль кожного з факторів виробництва при формуванні результату. Як відомо, коефіцієнти $\alpha_1 \dots \alpha_n$ виступають коефіцієнтами еластичності, які приблизно показують, на скільки відсотків збільшиться y при зростанні i -го ресурсу на 1 %.

Ці коефіцієнти прямо порівняні між собою, тобто найбільше абсолютне значення коефіцієнта α_i означає, що i -й фактор справляє найбільший вплив на показник результативності [6].

Для того, щоб проаналізувати показники економічної ефективності сільськогосподарського підприємства були взяті дані фінансової звітності Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України за 2018–2022 рр., за допомогою яких і побудована множинна регресійна модель взаємозв'язку показників, котра може бути використана в забезпеченні фінансового менеджменту стійкості підприємства.

Вихідні параметри даної моделі наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Вихідні параметри кореляційно-регресійного аналізу

Рік	Рівень рентабельності підприємства, % y	Валова продукція підприємства, тис. грн. x_1	Продуктивність праці на підприємстві грн. x_2	Наявність основних засобів на підприємстві, тис. грн. x_3
2018	1,84	1586	352,58	956,5
2019	0,85	18292	446,13	991,0
2020	3,17	17112	475,33	1013,0
2021	3,66	14322	447,56	1023,5
2022	7,75	16812	494,47	523,0

Як показник економічної ефективності в сільському господарстві застосуємо рівень рентабельності сільськогосподарського підприємства. Проведемо дослідження впливу на цей показник таких факторів, як величина валової продукції підприємства, продуктивність праці та забезпеченість основними засобами [35]. Модель має наступний вид:

$$y = a_0 * x_1^{\alpha_1} * x_2^{\alpha_2} * x_3^{\alpha_3}; \quad (3.3)$$

де y - рівень рентабельності підприємства, x_1 - величина валової продукції, x_2 - продуктивність праці, x_3 - забезпеченість основними засобами.

Результати розрахунків коефіцієнтів даної множинної регресійної моделі були виконані за допомогою MS Excel. Попередньо дана модель була приведена до лінійного виду шляхом логарифмування. Отримана в результаті розрахунку множинна регресійна модель, яка описує взаємозв'язок між рівнем рентабельності Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ і величиною валової продукції, продуктивністю праці, обсягом основних засобів, має вигляд:

$$y = 0,00168 * x_1^{-1,86} * x_2^{1,08} * x_3^{1,39}; \quad (3.4)$$

Отже, значення розрахованих коефіцієнтів отриманої моделі свідчать про те, що збільшення на 1 % обсягу валової продукції підприємства супроводжується зменшенням результуючого показника - рівня

рентабельності на 1,86 %. Збільшення на 1 % продуктивності праці в Дніпропетровській дослідній станції Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ супроводжується збільшенням рівня рентабельності на 1,08 %. Збільшення на 1 % наявних основних засобів на підприємстві супроводжується збільшенням рівня рентабельності на 1,39 %.

Значення множинного коефіцієнта детермінації R^2 свідчить про те, що 99,7 % загальної зміни результативної ознаки пояснюється цією регресійною моделлю. Отже, із впевненістю можна стверджувати, що в моделі враховано основні фактори, які впливають на зміну рентабельності Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ та забезпеченні ефективності фінансового менеджменту стійкості підприємства.

Отже, підводячи підсумки результатів проведеного дослідження, доцільно наголосити на тому, що: модель запропонована нами може мати місце, вона буде використовуватися для аналізу впливу вищенаведених факторів на фінансовий менеджмент стійкості аграрного підприємства.

Висновки до розділу 3.

1. Встановлено, що організація системи економічної безпеки підприємства повинна здійснюватися в розрізі її складових та визначено структуру таких складових для досліджуваного підприємства, що дозволило побудувати загальну схему оцінки рівня економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ, виходячи з стратегічних цілей підприємства та планування діяльності.

2. Доведено, що одним з основних напрямів для організації системи економічної безпеки аграрного підприємства є створення планів на майбутній період та відслідковування їх реалізації. На цьому етапі розробляється стратегічний план розвитку підприємства з урахуванням можливих загроз. План повинен забезпечити високий рівень економічних

показників діяльності підприємства, раціональність використання його активів, налагоджену організаційну структуру взаємозв'язків між всіма підрозділами.

3. Ідентифіковано загрози економічній безпеці досліджуваного підприємства та визначено, що першочерговим завданням підвищення її рівня є подолання таких загроз та оптимальне використання внутрішнього потенціалу суб'єкту господарювання. На основі зазначеного, визначено основні напрями посилення економічної безпеки підприємства, які згруповано у інституціонально-правовий, економічний та інформаційно-аналітичний блоки.

4. Обґрунтовано, що для удосконалення організації системи економічної безпеки підприємства важливо застосовувати ефективний фінансовий менеджмент стійкості сільськогосподарського підприємства за допомогою економіко-математичного моделювання та визначено різновиди математичних моделей опису економічних систем.

5. Побудована множинна регресійна модель взаємозв'язку показників рентабельності, валової продукції, продуктивності праці та вартості основних засобів, котра може бути використана в забезпеченні фінансового менеджменту стійкості підприємства та стати окремим інструментом раціональної організації системи економічної безпеки.

6. Значення розрахованих коефіцієнтів отриманої моделі свідчать про те, що збільшення на 1 % обсягу валової продукції підприємства супроводжується зменшенням результуючого показника - рівня рентабельності на 1,86 %. Збільшення на 1 % продуктивності праці в Дніпропетровській дослідній станції Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ супроводжується збільшенням рівня рентабельності на 1,08 %. Збільшення на 1 % наявних основних засобів на підприємстві супроводжується збільшенням рівня рентабельності на 1,39 %.

7. Значення множинного коефіцієнта детермінації R^2 свідчить про те, що 99,7 % загальної зміни результативної ознаки пояснюється цією

регресійною моделлю. Отже, із впевненістю можна стверджувати, що в моделі враховано основні фактори, які впливають на зміну рентабельності Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ та забезпеченні ефективності фінансового менеджменту стійкості підприємства.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Проведення дослідження за темою дипломної роботи дозволило зробити наступні висновки:

1. Основна мета фінансової безпеки суб'єкта господарювання полягає в його здатності самостійно розробляти й впроваджувати ефективну фінансову стратегію відповідно до поставлених цілей в умовах ризику й значної кількості конкурентів в межах фінансової безпеки держави загалом.

2. Найповноціннішим та слушним обґрунтуванням суті фінансово-економічної безпеки є такий стан функціонування, при якому підприємство та його продукція можуть бути конкурентоспроможними на ринку, а також забезпечується: найефективніше користування ресурсами, інтелектуальний та кадровий потенціал; змога протистояти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища.

3. Під організацією управління системою економічної безпеки аграрного підприємства розуміють комплекс заходів організаційно-правового та організаційно-економічного характеру, які передбачають визначення основних завдань, методів, засобів, об'єктів та суб'єктів економічної безпеки.

4. Частка оборотних виробничих фондів у Дніпропетровській дослідній станції Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ з 2018 р. до 2022р. зменшилась на 0,13%, що свідчить про зменшення обігових коштів у виробничій сфері. При цьому частка основних засобів в активах збільшилась на 67,35 %. В 2022 р. порівняно з 2018 р. коефіцієнт зносу основних засобів збільшився на 0,03 %, частка оборотних виробничих активів зменшилась на 0,04 %, що свідчить про зменшення потенційної можливості перетворення активів у ліквідні кошти.

5. Аналіз показників фінансово-економічної безпеки свідчить про те, що на протязі досліджуваного періоду підприємство у цілому ДДС ІОБ НААНУ здатне протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, проте для

підвищення рівня економічної безпеки необхідно вжити певних заходів, які б дозволили ліквідувати слабкі місця певних функціональних складових.

Зроблені висновки дозволили запропонувати наступне:

1. Встановлено, що організація системи економічної безпеки підприємства повинна здійснюватися в розрізі її складових та визначено структуру таких складових для досліджуваного підприємства, що дозволило побудувати загальну схему оцінки рівня економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ, виходячи з стратегічних цілей підприємства та планування діяльності.

2. Доведено, що одним з основних напрямів для організації системи економічної безпеки аграрного підприємства є створення планів на майбутній період та відслідковування їх реалізації. На цьому етапі розробляється стратегічний план розвитку підприємства з урахуванням можливих загроз. План повинен забезпечити високий рівень економічних показників діяльності підприємства, раціональність використання його активів, налагоджену організаційну структуру взаємозв'язків між всіма підрозділами.

3. Ідентифіковано загрози економічній безпеці досліджуваного підприємства та визначено, що першочерговим завданням підвищення її рівня є подолання таких загроз та оптимальне використання внутрішнього потенціалу суб'єкту господарювання. На основі зазначеного, визначено основні напрями посилення економічної безпеки підприємства, які згруповано у інституціонально-правовий, економічний та інформаційно-аналітичний блоки.

4. Обґрунтовано, що для удосконалення організації системи економічної безпеки підприємства важливо застосовувати ефективний фінансовий менеджмент стійкості сільськогосподарського підприємства за допомогою економіко-математичного моделювання та визначено різновиди математичних моделей опису економічних систем.

5. Побудована множинна регресійна модель взаємозв'язку показників

рентабельності, валової продукції, продуктивності праці та вартості основних засобів, котра може бути використана в забезпеченні фінансового менеджменту стійкості підприємства та стати окремим інструментом раціональної організації системи економічної безпеки.

6. Значення розрахованих коефіцієнтів отриманої моделі свідчать про те, що збільшення на 1 % обсягу валової продукції підприємства супроводжується зменшенням результуючого показника - рівня рентабельності на 1,86 %. Збільшення на 1 % продуктивності праці в Дніпропетровській дослідній станції Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ супроводжується збільшенням рівня рентабельності на 1,08 %. Збільшення на 1 % наявних основних засобів на підприємстві супроводжується збільшенням рівня рентабельності на 1,39 %.

7. Значення множинного коефіцієнта детермінації R^2 свідчить про те, що 99,7 % загальної зміни результативної ознаки пояснюється цією регресійною моделлю. Отже, із впевненістю можна стверджувати, що в моделі враховано основні фактори, які впливають на зміну рентабельності Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ та забезпеченні ефективності фінансового менеджменту стійкості підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. 2-ге вид., доповн. і переробл. К.: КНЕУ, 2012. 624 с.
2. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: моногр. К.: КНЕУ, 2015. 292 с.
3. Баженова О.В. Методика визначення оцінки економічної безпеки держави. *Актуальні проблеми розвитку підприємницької діяльності в Україні*: зб. наук. пр. / За заг. ред. А.В. Шегди. Вип. 3. К.: ВПЦ КНУ, 2013.
4. Береза З. В. Суть і складові економічної безпеки підприємства. *Науково-теоретичний журнал «Наука й економіка» Хмельницького економічного університету*. 2019. Вип. №4 (16). Т. 2. С. 59–64.
5. Бойкевич О.Р. Стратегічні пріоритети та засоби зміцнення економічної безпеки торговельного підприємства. Автореф. дис. канд. екон. Наук. наук. кер. Васильців Т. Г.: Львів, 2011. -22 с.
6. Бондаренко О., Сухецький В. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580>.
7. Варналій З. Економічна безпека: навч. посіб. для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗ. К., 2019. 647 с.
8. Васильєва Н.К. Економіко-математичне моделювання в сільському господарстві: навч. посіб. Дніпропетр. держ. аграр. - екон. ун-т. – Дніпропетровськ: Біла К. О. 2015. 155 с.
9. Васильців Т.Г., Волошин В.І., Бойкевич О.Р., Каркавчук В.В. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: Монографія. За ред. Т.Г. Васильціва. Львів, 2012. 386 с.
10. Вигівська Ю.І., Шикова Ю.М. Моделювання діяльності підприємств агропромислового комплексу. *Агросвіт*. 2020. №16. С. 6-9.
11. Винниченко Н.В., Есманов О.М. Оцінка стану фінансової безпеки

в Україні. *Економічний часопис* – XXI. 2019. №3–4, Ч. 2. С. 47–51.

12. Гаруст Ю., Перелазний А. Фінансово-економічна безпека підприємства АПК : теоретико-правові аспекти. *Форум права*. 2015. № 5. С. 39–44.

13. Гордуновський О.М. Сучасний стан та напрями посилення інноваційної безпеки України. *Фінансовий простір*. № 2 (14). 2014. С. 23-29.

14. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2007. № 8. С. 65–67.

15. Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01. К.: НАУ, 2016. 17 с.

16. Горячківська, І.В., Коваленко А.О. Регулювання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання як засіб мінімізації загроз фінансовій безпеці держави. Інвестиції: практика та досвід, 2017. №24. С.101-105.

17. Гребінь В.В., Демко М.Я. Проблеми забезпечення та пріоритети зміцнення фінансової безпеки України в умовах глобалізації: Збірник тез наук. доп. І міжн. студ.-аспір. конф.«Економічна та фінансова безпека держави та регіонів» (12–13 грудня 2013 р., Львів). Львів, 2013. С. 23–24.

18. Гудзь Т.П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємства: монографія. Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2017. 166 с.

19. Давидюк Т. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2022. Вип. 1(25). С. 39–52.

20. Демчук Н.І., Туболец І.І. Економічна безпека та ризики сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету, Серія «Економічні науки»*. Випуск 19/2016 Херсон. 2016. С. 79-82.

21. Демчук Н.І., Мовчан Т.А. Конкурентоспроможність підприємств як індикатор рівня економічної безпеки. *Науковий вісник Херсонського*

державного університету. 2016. № 18. С. 96-99.

22. Демчук Н.І. , Євладенко А.Ю. Теоретико-методичні засади діагностики фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 11. С. 36-41.

23. Дуброва Н.П., Лавиш К.О., Ткаченко І.В. Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом підвищення прибутковості. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 2 (24), 2 т. С. 89-92.

24. Єдинак В.Ю. Світовий досвід розв'язання проблеми забезпечення економічної безпеки. *Держава та регіони. Серія Економіка та підприємництво*. 2019. № 3. С. 51–54.

25. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення: К. : КНТЕУ, 2015. 309 с

26. Жихор О.Б., Гороховатський О., Олейнікова А.Ю. Обчислення інтегрального показника фінансової безпеки підприємства. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 2. С. 66–171.

27. Зацеркляний М. М., Кузніченко С.О. Економіко-математичне моделювання: навчальний посібник. К.: «Прецедент». 2017. 360 с.

28. Зачосова, Н.В., Шостак А.В. Концептуальні засади формування комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств та фінансових установ України. *Економіка та держава*, 2016. №7. С.80-83.

29. Ільчук В., Садчиков В. Шляхи підвищення фінансово-економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2021. № 2(66). С. 209–217

30. Камишнікова О. В. Методика оцінки рівня економічної безпеки металургійного підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 11(101). С. 77-82.

31. Кісіль М.І. Критерій і показники економічної ефективності малого і середнього бізнесу на селі. *Економіка АПК*. 2015. № 8. С.59 – 64.

32. Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки : навч.

посіб. / Г.Є. Павлова, І.П. Приходько, Н.І. Демчук, Л.І. Катан. Дніпро : Акцент ПП, 2018. 560 с.

33. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посіб. 2-ге вид., стер. К.:Т-во «Знання», КОО, 2020. 378 с.

34. Ліпич Л. Г., Гадзевич І. О. Сутність та методи антикризового управління підприємства. *Вісник Львівської комерційної академії*. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2018. Вип. 36. 486 с. (Серія: економіка).

35. Мартинюк В.П. Оцінка стану національної економіки на основі інтегрального показника економічної безпеки держави. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2017. №25. С. 179–187.

36. Матвійчук Л. О. Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2021. №4(54). С. 330-332.

37. Математичне моделювання та інформаційні технології в аграрному секторі економіки: монографія / за ред.. Н.К. Васильєвої. Дніпропетровськ: Біла К.О. 2016. 203 с.

38. Мельник Л.Г. Економіка підприємства. Суми: Університетська книга, 2004. 648 с.

39. Мойсеєнко І., О. Марченко Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. Посібник. Львів, 2018. 380 с.

40. Нагорна І. І. Оцінка стійкої економічної безпеки промислового підприємства. *Економічний простір*. 2018. № 19. С. 243-255.

41. Некрасенко Л., Рибалка Ю. Складові управління фінансовою безпекою підприємств URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/162.pdf>.

42. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: [навч. посіб.] К.: Центр учбової літератури. 2020. 328 с.

43. Остафій М.М. Фінансова нестабільність суб'єктів підприємництва як загроза економічній безпеці держави: Збірник тез наук.

доп. І міжн. студ.-аспір. конф. «Економічна та фінансова безпека держави та регіонів» (12–13 грудня 2013 р., Львів). Львів, 2013. С. 27–29.

44. Петрина О. Б. Методичні засади оцінювання фінансової безпеки підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць*. Львів: РВВ НЛТУ України. 2019. Вип. 20. 12. 348 с. URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/20_12/229_Pet.pdf -

45. Петруня Н.В. Фінансові результати як джерело формування активів сільськогосподарських підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит»*. Суми: СНАУ, 2017. №1. С. 56 – 59.

46. Покропивного С.Ф. Економіка підприємства. Вид. 2-ге, перероб. та доп. К.:КНЕУ, 2015. 528 с.

47. Портнова Г.О., Антоненко В.М. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2022. № 1. С. 345–355.

48. Почечун О.І. Проблеми методики оцінки стану і рівня системи фінансової безпеки підприємств залізничного транспорту. *Вісн. Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна*. 2012. № 41. С. 212–216.

49. Присенко Г.В., Равікович Є.І. Прогнозування соціально-економічних процесів: навчальний посібник К.: КНЕУ, 2015. 358 с.

50. Рета М.В., Іванова А.О. Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія «Технічний прогрес та ефективність виробництва». 2013. № 21. С. 29–37.

51. Рзаєва Т.Г., Бондар Г.А. Підходи та показники оцінки фінансової безпеки підприємства за умов конкурентного середовища. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 2(2). С. 246–251.

52. Романова Т.В., Даровський Є.О. Чинники, що впливають на

збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>

53. Саванчук, Т., Сергієнко, В. (2023). Ключові напрямки організації системи економічної безпеки аграрного підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*, №8 (08), с. 221-223.

54. Столбов В., Шаповал Г. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств. *Комунальне господарство міст* : Зб. наук. праць. Вип. 111. С. 103–107.

55. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібн. К.: КНЕУ, 2018. 412 с.

56. Трухан О. Наукова інтерпретація функцій стратегічного управління підприємствами. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2010. № 1. Т. 2. С. 29–35.

57. Фінансова безпека підприємства: [навчальний посібник] / Т.Б. Кузенко, Л.С. Мартюшева, О.В. Грачов, О.Ю. Литовченко. Харків : ХНЕУ, 2019. 304 с.

58. Фролова С., Козьменко О., Бойко А. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 332 с.

59. Хаджинова О. В. Сучасні тенденції банкрутства підприємств в Україні. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2020. Вип. 1. Т. 2. С. 275–278.

60. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник. К., «ЦУЛ», 2018. 235 с.

61. Янковий О. Г., Кошельок Г. В., Куперман В. В. Дослідження чутливості прибутку підприємства за допомогою граничного аналізу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2009. № 1. С. 253–255.